

Nr 51.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1926 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående kompletterande dekorerings av andra kammarens plenisal.

I en till bankoutskottet ställd, den 22 nästlidna april dagtecknad skrivelse, hava fullmäktige i riksgäldskontoret gjort framställning i fråga om kompletterande dekorerings av andra kammarens plenisal; och hava fullmäktige i sådant avseende anfört och hemställt följande:

»Vid 1914 års senare riksdag väcktes en motion, i vilken hemställdes, att riksdagen måtte besluta att uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att genom arkitekten Aron Johansson och konstnären Axel Törneman låta utarbete plan till kompletterande dekorerings av andra kammarens plenisal och att därefter förelägga riksdagen, om möjligt redan samma års riksdag, den sålunda utarbetade planen för prövning och eventuellt godkännande. I avgivet utlåtande förklarade sig bankoutskottet icke hava något att erinra mot motionen och tillstyrkte bifall till densamma, dock med uttalande, att den ifrågavarande planen borde åtföljas av kostnadsförslag. Utskottets hemställan blev av riksdagen bifallen. Sedan efter anmodan av riksgäldsfullmäktige dels plan och kostnadsberäkningar för ifrågavarande dekorerings, dels ock fem skisser till de planerade målningarna m. m. uppgjorts samt berörda förslag på utskottets anmodan underkastats granskning ur konstnärlig synpunkt av en särskild nämnd, avgav utskottet den 29 augusti 1914 förnyat utlåtande i ärendet, däri utskottet under hänvisning till ett av den sakkunniga nämnden avgivet yttrande i övrigt anförde, att utskottet med hänsyn till de tryckta tiderna icke ville föreslå riksdagen att fatta beslut angående dekorerings utförande. Förslaget föranledde i enlighet med utskottets hemställan icke heller någon riksdagens åtgärd.

Under erinran om vad således år 1914 förekommit, väckte vid 1925 års riksdag inom andra kammaren herr Rydén jämte fyra andra av kammarens ledamöter en motion (nr 102), däri hemställdes, att riksdagen måtte dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att genom konstnären Axel Törneman och arkitekten Aron Johansson låta utföra kompletterande dekorerings av andra kammarens plenisal i enlighet med det förslag, som av fullmäktige den 28 juli 1914 överlämnades, dels ock bemyndiga fullmäktige att av anslaget till riksdagskostnader bestrida för denna dekorerings erforderliga utgifter.

I sitt över motionen avgivna utlåtande (nr 60) hemställde bankoutskottet — under framhållande av att med hänsyn bl. a. till den långa tid, som förflutit, sedan ärendet sist behandlades, åtgärder i motionens syfte icke syntes böra vidtagas utan att en förnyad utredning först verkställdes — att riks-

dagen i anledning av motionen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att genom en av fullmäktige för utredning av vissa lokalfrågor m. m. inom riksdagshuset utsedd delegation närmare utreda, vilka åtgärder borde vidtagas i fråga om en ytterligare dekorerings av andra kammarens plenisal. Utskottets hemställan blev av riksdagen bifallen.

Sedan fullmäktige avlämnat ifrågavarande utlåtande till berörda delegation för vidtagande av erforderliga åtgärder, träffades genom delegationens försorg avtal med konstnären Törneman om utarbetande av fem skisser till ifrågavarande dekorerings mot ett arvode av 3,000 kronor, som, i händelse Törneman sedermera erhöle uppdrag att utföra dekoreringsarbetet, skulle avdragas å hans honorar därför.

Delegationen avslutade i december 1925 sina arbeten, varefter ärendets vidare behandling omhänderhafts av fullmäktige.

Vid Törnemans i senare hälften av december 1925 inträffade död förelåg de beställda skisserna i huvudsak färdiga.

Fullmäktige, som funno önskvärt, att frågan om skissernas användande vid ifrågavarande dekorerings blev noggrant utredd, anhöllo i skrivelse av den 5 nästlidna januari till kungl. akademien för de fria konsterna om akademien yttrande, huruvida och i vad mån skisserna kunde för ändamålet användas, samt i senare fallet om förslag till de åtgärder, som lämpligen borde vidtagas för arbetets fullföljande. Fullmäktige anhöllo tillika om ett uttalande, vilket penningvärde skisserna kunde anses äga utöver det för deras utarbetande avtalade beloppet 3,000 kronor, särskilt för det fall att skisserna kommo till användning vid plenisalens dekorerings.

Till svar å berörda skrivelse mottogo fullmäktige en den 16 sistlidna februari dagtecknad skrivelse från akademien, vari akademien, efter en ingående motivering, såsom sin uppfattning uttalade, att en direkt förstoring av de Törnemanska skisserna icke inneburo en antaglig lösning av dekoreringsfrågan. Ej heller funne akademien lämpligt, att den konstnär, som erhöle uppdraget att fullfölja plenisalens utsmyckning, bleve i fråga om ämnesval och komposition bunden vid de föreliggande skisserna, utan borde skäligen lämnas honom samma frihet, som Törneman åtnjutit.

Med anledning av en av fullmäktige framställd förfrågan rörande det penningvärde, skisserna kunde anses äga utöver de 3,000 kronor, varom överenskommelse träffats med Törneman, föreslog akademien på angivna skäl fullmäktige att för de fem skisserna i inlösen betala 2,000 kronor utöver den avtalade ersättningen.

I enlighet med akademien förslag hava fullmäktige låtit till Törnemans stärbhus för inlösen av skisserna utbetala sistnämnda belopp.

I en till fullmäktige från akademien översänd skrivelse av den 20 sistlidna februari hava ledamöterna R. Östberg och C. Westman uttalat en från akademien majoritet avvikande uppfattning under framhållande av att de företedda skisserna ägde ett sådant konstnärligt värde, att de gott kunde tjäna som underlag för en definitiv lösning av plenisalens dekorativa utsmyckning.

Sedermera hava till fullmäktige ingivits dels den 4 sistlidna mars en av konstnären R. Lindström m. fl. undertecknad skrivelse, däri, med instämmande i herrar Östbergs och Westmans reservation, uttalades, att skisserna ägde det konstnärliga värde, att de borde komma till utförande, särskilt då rummet redan fått sitt dekorativa inslag genom de tre av Törneman fullbordade fälten och att intet borde hindra, att en annan lämplig konstnär

fortsatte och avslutade Törnemans arbete, dels ock den 16 i denna månad en av professor A. Bergström m. fl. undertecknad skrivelse, däri undertecknarna, som förklarade sig ej tro på möjligheten av överförande av de Törnemanska skisserna, föreslogo dekoreringssupdragets överlämnande till en uppgiven känd konstnär.

Slutligen har arkitekten A. Johansson inlämnat en den 14 i denna månad dagtecknad skrivelse, däri han anslutit sig till professor Bergströms m. fl. berörda förslag samt i korthet utformat ett program för dekoreringsarbetet.

Med anledning bl. a. av de vitt skilda uppfattningar, som, på sätt ovan omförmälda handlingar utvisa, framförts i fråga om sättet för fullföljande av arbetet med plenisalens dekorerings hava fullmäktige ansett sig böra söka utreda kostnaderna för de olika alternativ för dekorerings utförande, som synas kunna komma under övervägande, nämligen 1) de Törnemanska skissernas överförande med mer eller mindre väsentliga ändringar av en för ändamålet utsedd konstnär, 2) uppdragande åt lämplig konstnär att efter upprättande av helt nya skisser utföra målningarna samt slutligen 3) utlysande av en ny allmän tävlan bland svenska konstnärer.

Från två kända konstnärer hava fullmäktige erhållit kostnadsförslag för överförande av Törnemans skisser, slutande, det ena å 22,000 kronor för målningar al secco och 24,000 kronor för målningar al fresco och det andra å 16,000 kronor för målningar al fresco. I båda fallen tillkommer eventuell ersättning till Törnemans stärbhus för reproduktionsrättens förvärvande samt i det senare jämväl kostnaden för förstärkning och putsning av väggarna.

Vad beträffar det andra alternativet torde man kunna räkna med en kostnad för dess genomförande av omkring 25,000 kronor.

På begäran av fullmäktige har direktören för kungl. konsthögskolan, professor O. Hjortzberg avgivit ett yttrande rörande kostnaderna för det tredje alternativet (ny tävlan). Av yttrandet framgår, att kostnaderna böra beräknas till 10,000 kronor för pris och inköp av tävlingsförslag, 1,500 kronor för arvoden till prisnämndens ledamöter samt högst 35,000 kronor för målningarnas utförande. Härtill torde böra läggas ytterligare förslagsvis 1,500 kronor för annonser, trycksaker och eventuellt sekreterarearvode m. m. Sammanlagt skulle kostnaden således uppgå till omkring 48,000 kronor.

Därest, såsom professor Hjortzberg förklarar sig anse nödvändigt, plenisalens tak ommålas och eventuellt dekorerats, ökades ifrågavarande kostnad med det därför erforderliga beloppet, beräknat till högst 6,000 kronor. Framhållas bör mellertid, att frågan om takets målning torde uppkomma, även om dekorerings utförande skulle ske enligt något av de övriga alternativen.

I fråga om ersättning för reproduktionsrätten till skisserna, vartill Törnemans stärbhus torde vara lagligen berättigat, hava fullmäktige förhandlat med stärbhuset, som därvid skriftligen erbjudit sig överlåta berörda rätt mot ett kontant belopp av 5,000 kronor, med anhållan dock att i betraktande av de konstnärliga förtjänster, Törneman nedlagt i hela dekoreringsfrågan, och de svåra ekonomiska förhållanden, vari stärbhuset befunne sig, erhålla ett tillägg av samma belopp eller således i ett för allt 10,000 kronor. Därest dessa anspråk skulle komma att utgöra ett hinder för skissernas användande, har emellertid stärbhuset, med hänsyn till den avlidnes minne och för att möjliggöra realiserandet av ett av dennes främsta, av honom själv högt skattade livsverk, förklarar sig villigt att avstå från större eller mindre del av förenämnda belopp, ja från varje ersättning i förevarande hänseende.

Efter att hava tagit under övervägande vad således i ärendet förekommit få fullmäktige för egen del anföra följande.

Enligt fullmäktiges enhälliga mening bör den ovan omförmälda utvägen med anordnande av en ny tävlan ej ifrågakomma, med hänsyn särskilt till de därmed förenade dryga kostnaderna och den tidsutdräkt med frågans lösning, som därav skulle bliva en följd. Därest denna fullmäktiges uppfattning godkännes, skulle således för dekoreringsfrågans lösning återstå att välja mellan att låta överföra de Törnemanska skisserna med mer eller mindre väsentliga ändringar eller att hänvända sig till någon konstnär i och för erhållande av nya skisser. I betraktande av de vitt skilda uppfattningar, som bland sakkunniga uttalats i frågan, möter det givetvis stora svårigheter för fullmäktige att intaga någon bestämd ståndpunkt till nyssberörda två alternativ. Till följd därav anse sig fullmäktige ej kunna för sin del giva bestämt företräde åt någon av lösningarna. Under ärendets behandling har emellertid inom fullmäktige starkt framhållits, att frågans historiska utveckling talar för att gå den förra vägen.

Därest de Törnemanska skisserna skulle anses böra komma till användning, torde beslut därom av vissa personliga skäl helst böra fattas av innevarande riksdag, så att arbetet kan igångsättas under instundande sommar. Uppdrag synes i så fall böra meddelas fullmäktige att efter den ytterligare utredning, som kan anses erforderlig, träffa avtal om arbetets utförande. Skulle åter berörda skisser ej komma till användning, vilja fullmäktige föreslå, att beslut fattas om *uppdrag åt lämplig konstnär att utföra nya skisser, men att frågan om arbetets vidare fullföljande uppskjutes till 1927 års riksdag*. En jämförelse mellan konstnären Törneman och de nya skisserna bör givetvis ske, innan definitivt beslut fattas om dekoreringsarbetets fullföljande.

Beviljande av något särskilt anslag synes ej erforderligt, vare sig beslut fattas om de Törnemanska skissernas överförande eller om utarbetande av nya skisser, utan torde fullmäktige kunna bemyndigas att, på grundval av förenämnda kostnadsberäkningar, av anslaget till riksdags- och revisionskostnader använda erforderligt belopp.»

Vid skrivelsen voro fogade samtliga däri omförmälda handlingar jämte de ifrågavarande, av numera avlidne konstnären Axel Törneman utförda skisserna. Av berörda handlingar har utskottet ansett sig böra såsom bilagor vid detta utlåtande foga dels det av akademien för de fria konsterna avgivna utlåtandet tillika med ett särskilt yttrande av två utav akademiens ledamöter, dels ock vissa uttalanden av ett antal konstnärer m. fl.

Utskottet.

Enligt utskottets mening måste det anses vara synnerligen önskvärt, att dekorerings- och andra kammarens pleniska snarast möjligt varder slutförd. Såsom framgår av fullmäktiges här ovan intagna skrivelse, föreligga i fråga om sättet för dekorerings- och andra kammarens pleniska utförande tre olika alternativ, nämligen dels att förut omförmälda, av Törneman utförda skisser med mera eller mindre väsentliga ändringar av någon för ändamålet utsedd konstnär överföras å salens fem återstående valvfält, dels att lämplig konstnär erhåller i uppdrag att efter upprättande av helt nya skisser utföra ifrågavarande målningar, dels ock slutligen att ny allmän tävlan utlyses bland svenska konstnärer.

I likhet med fullmäktige anser utskottet, att den sistnämnda utvägen med

anordnande av en ny tävlan icke bör komma i fråga, då därigenom kostnaderna torde bliva ganska dryga och vidare frågans lösning måste komma att fördröjas. Beträffande de båda övriga alternativen har utskottet efter noggrant övervägande av vad i ärendet förekommit stannat vid den uppfattning, att dekoreringsen bör fullföljas i huvudsaklig överensstämmelse med de utav Törneman utförda skisserna, då härigenom efter all sannolikhet åt plenisalen skulle kunna förlänas en mera enhetlig och ur estetisk synpunkt tilltalande verkan. Det torde böra uppdragas åt fullmäktige att efter den ytterligare utredning, som kan anses erforderlig, med lämplig konstnär träffa avtal om arbetets utförande helst redan under instundande sommar i samband med de ändringsarbeten inom riksdagshuset, som blivit av innevarande års riksdag beslutade.

Beträffande kostnaderna hava dessa — förutom de 5,000 kronor, som redan utbetalts för inlösen av skisserna — beräknats till omkring 24,000 kronor. Härtill kommer det belopp, som må anses vara skäligt att utbetala till Törnemanns stärbhus för reproduktionsrätten till skisserna samt för rätten att använda av Törneman tidigare utförda skisser, vilket belopp i anslutning till visst erbjudande från stärbhusets sida synes böra begränsas till 5,000 kronor. Såsom fullmäktige erinra, läser något särskilt anslag för ändamålet icke behöva anvisas, utan torde fullmäktige böra erhålla bemyndigande att av anslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus använda erforderligt belopp.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande framställning, må *dels* uppdraga åt fullmäktige att med lämplig konstnär träffa avtal om utförande i andra kammarens plenisal av kompletterande dekoreringsen i huvudsaklig överensstämmelse med här ovan omförmälda, av avlidne konstnären A. Törneman utförda skisser. *dels* ock bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus för ändamålet använda erforderligt belopp.

Stockholm den 14 maj 1926.

På bankoutskottets vägnar:

BERNH. ERIKSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Gustafsson* i Stensholm, *Pettersson* i Olovstorp, *Dalberg*, *Enhörning*, *Johansson* i Friggeråker, *Bondeson*, *Ström* och *Östergren*; samt

av andra kammaren: herrar *Eriksson* i Grängesberg, *Winkler*, *Borggren*, *Bäcklund*, *Lovén*, *Ryberg*, *Wikström* och *Ernfors*.

Till Riksgäldsfullmäktige.

Till svar å Fullmäktiges skrivelse d. 5 jan. d. å. angående eventuell användning av 5 av framlidne konstnären A. Törneman utförda skisser för kompletterande dekorerings av andra kammarens plenisal i riksdagshuset får Kgl. Akademien för de fria konsterna anföra följande:

De skisser, varom här är fråga och som företetts inför akademien, avse salens fem läktarnischer. I sina motiv hänsyfta de på landets huvudnäringar, skogsskötsel, handel och sjöfart, bergsbruk, industri och åkerbruk. De ha vid konstnärens död icke alla fått samma grad av utarbetning; den skiss t. ex., som hänför sig till industrien och framställer en kraftstationsbyggnad vid ett vattenfall, är knappast mer än en summarisk antydan av kompositionens huvuddrag.

Fullmäktige hava i sin skrivelse begärt akademiens yttrande, huruvida och i vad mån skisserna kunna användas för det fortsatta arbetet på salens dekorerings, något som då skulle kunna tänkas ske genom att en annan konstnär finge i uppdrag att *antingen* överföra skisserna i trogen återgivning, fast i förstörad skala, på de avsedda murytorna *eller* där anbringa målningar, som åtminstone genom motiv och komposition anknyta sig till de Törnemanska skisserna.

Det är enligt akademiens mening generellt taget otänkbart att på den förstnämnda av dessa båda vägar nå fram till ett i högre mening konstnärligt resultat. I och med skissen till en monumentalmålning har konstnären ingalunda givit allt vad uppgiften kan avkräva honom, den är endast upptakten till de ansträngningar, som skola giva det slutliga arbetet, konstverkets liv och anda. Vid utförandet framtråda så många nya krav, som ej lika tydligt gjorde sig gällande vid skissarbetet hemma i atelieren. Rummets belysningsförhållanden t. ex. fordra kanske en hel omstämning av färgskalan o. s. v. Törneman själv skulle säkerligen ha ställts inför många sådana problem, om han fått tillfälle fortsätta sitt arbete. Men huru skulle det bli möjligt för en annan att vidtaga de nödvändiga ändringarna utan att våldföra sig på de skisser, han fått i uppdrag att »överföra»?

Akademien måste alltså av rent konstnärliga och allmängiltiga skäl ställa sig avvisande mot tanken, att en uppgift av denna art skulle kunna värdigt lösas på detta opersonliga sätt. Vad nu beträffar det här föreliggande speciella fallet, så visar det sig dessutom vid en undersökning av de platser i plenisalen, för vilka målningarna äro avsedda, att de modifikationer, som ovan sagts bliva oundvikliga vid varje monumentalmålnings överförande från skissen till muren, i detta fall måste bli högst betydliga, ja, ställvis verkliga omarbetningar av hela kompositionen.

Som exempel må tagas en av skisserna, den i och för sig utmärkt vackra och väl avvägda kompositionen med ett hamnmotiv. Den vägg, som skulle mottaga denna komposition, har i verkligheten en helt annan form än vad skissen ger vid handen. Denna väggyta är för det första icke obruten, utan de båda sidopartierna av den halvcirkelformiga ytan bilda vinklar mot mittplanet och upptagas dessutom till stor del av dörrpartier. För de på skissen i dessa sidofält placerade mörkare fartygspartierna m. m., som bilda en verkningfull omramning till tavlans ljusa mittfält, finnes alltså i verkligheten icke plats på muren. Dessutom avskäres mittfältet för ögat nedtill av läktarens mot väggen högt uppstigande bänkrader. Den på skissen utefter tavlans

nedre kant insatta pråmen, som här bildar en inramning och förbindelse mellan de mörka sidopartierna, skulle ej alls bliva synlig nedifrån salen, ja, ej ens på läktaren annat än från dess översta ståplatser. Liknande anmärkningar kunna riktas även mot skisserna »åkerbruk» och »industri». Endast å de två skisserna med figurer har konstnären delvis beaktat förhandenvarande rumsförhållanden.

Dessa anmärkningar behöva icke vara nedsättande för den avlidne konstnärens minne, — de träffa ju ett ofärdigt arbete, som han själv ej avlämnat som slutgiltigt förslag.

Av vad sålunda anförts såväl ur generell synpunkt som med avseende på nu föreliggande fall, torde med all tydlighet framgå, att en direkt förstoring av de Törnemanska skisserna icke innebär en antaglig lösning av denna dekoreringsfråga.

Återstår att besvara frågan, i vad mån skisserna genom sitt *ämnesval* kunna anses användbara och tjänliga som utgångspunkt för av annan konstnär utförda målningar på de ännu odekorerade fälten. I och för sig har akademien intet att invända mot dessa ämnen, men det bör påpekas, att Törneman, när han uppgjort sina förslag, haft frihet välja motiv i samklang med sin egen konstnärliga läggning. Om uppdraget att fullfölja salens utsmyckning gives åt en annan konstnär, bör denne skäligen lämnas samma frihet. Han måste ändå självfallet i sitt arbete taga hänsyn till de redan befintliga freskerna i salen och stämma sitt verk att samklinga med dem.

Fullmäktige hava i sin skrivelse även begärt akademiens uttalande, vilket penningvärde skisserna kunna anses äga utöver de 3,000 kronor, varom överenskommelse träffats med Törneman. Fullmäktige förutsätta därvid visserligen den möjligheten, att skisserna skulle kunna komma till användning vid salens dekorerings, men även om detta ej skulle visa sig lämpligt, synas Fullmäktige vilja veta, om Törneman enligt akademiens mening kan anses hava blivit fullt ersatt för sitt arbete med dessa 3,000 kronor.

Akademien får då framhålla, att detta pris godtagits av Törneman under förhoppning och med stora utsikter att få sig uppdraget själva utförandet av monumentalmålningarna, som ju skulle komplettera de av honom förut i salen utförda freskerna. Priset kan därför icke sägas avvägt efter det arbete, både andligt och materiellt, som ligger bakom skisserna och som ej heller kunnat komma fullt till uttryck i dem. De iakttagelser och förstudier, varpå de grunda sig, skulle givetvis kommit till gagn även vid utförandet av de stora målningarna. Arvodet för dem skulle alltså delvis blivit en ersättning även för skisserna såsom ett led i det stora arbetet i dess helhet.

I betraktande härav och då de fem skisserna i och för sig äro vackra prov på sin upphovsmans konstnärsskap och fullt värdiga att bevaras inom riksdagshuset, där de dessutom skulle utgöra ett bidrag till dess konstnärliga historia, vill akademien, med hänsyn dessutom till de behjärtansvärda omständigheter, vari Törnemans plötsliga bortgång försatt hans efterlevande, föreslå Fullmäktige att för de fem skisserna i inlösen betala 2,000 kronor utöver den kontrakterade summan.

Stockholm d. 16 febr. 1926.

Å Kgl. Akademiens vägnar:

I. GUST. CLASON

/Erik Lindberg.

Undertecknade insände till akademiens extra sammanträde den 16 februari 1926, då fråga om Törnemans skisser till riksdagshuset slutbehandlades, följande skrivelse:

»Till Kungl. Akademien för de fria konsterna.

Med anledning av att vid akademiens extra sammanträde den 16 innevarande februari förekommer till behandling förslag till skrivelse ang. A. Törnemans skisser, få undertecknade på nedan anförda skäl hemställa, att ärendet ej vid sammankomsten slutgiltigt avgöres.

Till vår kännedom har kommit att intresset för väggarnas i riksdagshuset smyckning med målningar med användande av de Törnemanska skisserna är bland konstnärer ganska stort. Möjlighet att för denna smyckning riksgäldsfullmäktige kunna påräkna hjälp av någon framstående och med kalkmålning fullt förtrogen konstnär synes föreligga.

Under sådana förhållanden ha vi ansett, att akademien ej bör avgiva sitt utlåtande, innan denna möjlighet blivit undersökt, utan att detta sker först efter en sådan undersökning. Beroende härvid på vilka krafter visa sig stå till buds för lösandet av frågan kan akademiens ståndpunkt komma att ändras eller modifieras.

Ett helt avvisande från akademiens sida av förslaget att genom annan konstnär fullborda skisserna kan komma att synas mindre lyckligt, om det visar sig, att möjlighet finnes för fullmäktige att genom för uppdraget fullt lämplig konstnär få frågan lyckligt löst.

Det synes sålunda, att den svarsskrivelse akademien har att avlåta till riksgäldsfullmäktige efter nämnda undersökning kan komma att erhålla en annan formulering än den som nu föreligger.

Då undertecknade äro förhindrade närvara vid det extra sammanträdet få vi därför skriftligt hemställa, att ärendet av akademien åter bordlägges för att vid senare sammanträde åter behandlas.

Till detta sammanträde skola vi söka skaffa all upplysning angående de möjligheter, som finnas för frågans lösning på ovan angivet sätt.»

Då vi anse, att möjlighet finnes att få den av fullmäktige hysta önskan förverkligad, begära vi, att vid akademiens svar på den gjorda förfrågan få som reservation mot detta svar bilägga här föreliggande skrivelse.

Enligt vår uppfattning äro nämligen de företedda skisserna av ett sådant konstnärligt värde, att de gott kunna tjäna som underlag för en definitiv lösning av plenisalens dekorativa utsmyckning. Ett fortsatt arbete i den riktning, som konstnären med sina skisser angivit, anse vi bör kunna ifrågakomma — motsvarande tillvägagångssätt återfinnas ju mångfaldiga gånger och med gott konstnärligt resultat under gångna tider, och det synes otvivelaktigt att nu ock för detta fall även finnas konstnärligt vederhäftiga krafter, som med pietetsfullt intresse och i överensstämmelse med sina egna konstnärliga synpunkter vilja och kunna fortsätta, där Törneman släppt. Detta synes här så mycket mindre svårt, som manéret och idésvären i skisserna ej är av den säregna art, att det kan betecknas som omöjligt för en annan konstnär att taga vid. De redan av Törneman utförda målningarna i samma rum och av samma fältstorlek komma dessutom givet att underlätta arbetet genom att i viss mån bliva för detsamma vägledande.

Vi få sålunda som vår mening framhålla, att riksgäldsfullmäktige låta undersöka vilka möjligheter som finnas att genom lämplig konstnär få den

dekorativa utsmyckningen i riksdagshuset utförd på grundval av de Törnemanska skisserna.

Stockholm den 20 februari 1926.

Ragnar Östberg.

C. Westman.

Till Fullmäktige i Riksgäldskontoret.

Sedan undertecknade tagit del av Kungl. Akademiens svar på riksgäldsfullmäktiges hemställan angående Törnemans skisser till riksdagshuset och den vid densamma bifogade reservationen av herrar Westman och Östberg, få vi, jämte ett instämmande i reservationen, för egen del bifoga följande:

Vi anse dessa skisser äga det konstnärliga värde, att de böra komma till utförande, särskilt då rummet redan fått sitt dekorativa inslag genom de tre av Törneman redan fullbordade fälten, och att ingenting bör hindra, att en annan lämplig konstnär fortsätter och avslutar Törnemans arbete.

Rikard Lindström.

*Georg Pauli.
Jurgen Wrangel.*

*Hanna Pauli.
Einar Forseth.*

När döden rycker penseln ur en ung konstnärs hand, är det hans kamraters plikt att efter bästa förmåga söka realisera den uppgift han velat fullfölja.

Isaac Grünewald.

Till Herrar Riksgäldsfullmäktige.

Undertecknade, som med intresse följt utvecklingen av förslagen för frescomålningarna i riksdagshuset och som ej tro på möjligheten av översättning av de av A. Törneman efterlämnade skisserna, anse sig böra framhålla, att uppdraget borde överlämnas till den konstnär, som redan förut visat sin kapacitet som dekorativ vägg- och murmålare, professor Olle Hjortzberg. Vi anhålla f. d. sk., att herrar riksgäldsfullmäktige ville föreslå riksdagen att direkt hänvända sig till professor Hjortzberg.

Alfr. Bergström.

Gottfrid Kallstenius.

Oscar Björck.

Albert Engström.

Carl Milles.

Vilhelm Smith.

Carl Wilhelmson.

Ivar Tengbom.

Till Herrar Riksgäldsfullmäktige.

Det direktiv för salens vidare utsmyckning, vilket skisserades av den kommitté, som hade att övervaka och godkänna herr Axel Törnemans arbeten, framhöll, att övriga fem väggfält skulle fyllas med målningar harmonierande med de tre då redan utförda freskerna samt tak ommålas till samklang med målningarna och träpanelen, som är utförd i rödbok, erhålla en mörk färgton. Det var således en ganska grundlig omvandling av salens karaktär, till mörker och dysterhet, som man då ansåg vara önskelig för att konstverkens allt för dystra färgskala skulle avhjälpas. Direktivet innehöll indirekt en skarp kritik mot de utförda målningarna, vilka ju egentligen skulle rättat sig efter salen.

Ovan i korthet relaterade program för salens slutliga utsmyckning anser jag emellertid böra underkastas en omprövning. Det tillkom icke efter fullnoget övertägande.

De sista Törnemanska målningarna och den närmare granskning av dekorationsfrågan, dessa givit anledning till, hava övertygat mig om, att man måste slå in på en ny och enklare väg. De brutna och styckade väggfälten i läktarnischerna äro icke sådana, att de lämpligen kunna fyllas med framställningar av den art, skisserna angivit, oavsett att dessa äro komponerade för de ytor, de skola fylla. Nedstämningen av färgen å träpanelen är ett dyrbart arbete och skulle dessutom medföra sämre ljusförhållanden i salen. Jag är övertygad om, att fullföljandet av idén från 1914 bör övergivas och andra riktlinjer väljas.

Vad är då att göra?

Jag har mycket funderat över saken och på sistone utbytt tankar med en konstnär, som i dylika frågor torde vara den mest kompetente i landet, och kommit till min ovan uttalade övertygelse, som jag har ansett mig icke böra undanhålla herrar fullmäktige, trots att jag under den senare behandlingen av dekorationsfrågan ställts helt utanför.

Det program, som jag anser bör följas, är i korthet följande.

Å fondväggen i varje läktarnisch placeras en allegorisk figurframställning, symboliserande landets huvudnäringar: jordbruk, skogsskötsel, bergsbruk etc. eller andra ämnen. Läget väljes så, att läktarpubliken icke för mycket skymmer dessa konstverk. Framställningarna torde, vad beträffar färg och stil, böra överensstämma med de redan utförda 3:ne målningarna. Därpå är jag dock ej fullt säker. Väggar och takfält omkring figurerna liksom även takvalven över själva salen målas i ton, eventuellt med ornament, som framhåller de olika konstverken och harmonierar med träpanelen, vilken lämnas orörd. Huruvida några figurliga framställningar böra påtänkas i stora valvet måste närmare begrundas.

I den sålunda bildade interiören bilda de tre målningar, som redan finnas, utsmyckningens huvudmoment, i första hand riktande blicken mot salens förnämsta del, talmansnischen.

Det föreslås nu tävlan om nya skisser. Jag tror icke, att man vinner något genom en sådan dyrbar och omständlig apparat. Bättre vore, att överlämna uppdraget åt en konstnär, som man med säkerhet vet kunna gå i land därmed. En sådan person finnes lyckligtvis inom Sverige, nämligen professor Olle Hjortzberg.

Tid, pengar och det bästa möjliga resultat skulle vinnas genom, att anförtra honom arbetet.

Stockholm den 14 april 1926.

Aron Johansson.